

FESTA MAJOR DE BELIANES 2014

-Josep Vallverdú

(origen----- Festa Major, Vinaixa, 26.8.04

Ben trobats!

Entre les novetats dels darrers cent anys, podem esmentar el turisme de masses i els pregoners de Festa Major , tots dos producte exclusiu del segle XX.

QUÈ ÉS UN PREGONER. El pregoner era, tradicionalment, abans, qui pregonava les notícies , els anuncis generals de ca la vila, l'arribada de venedors a la població, les coses perdudes. Això era el pregoner , o nunci. A Sant Martí encara hi ha cal Nunci , per raó d'un antic membre d'aquella família, ex-corneta de l'exècit i que es veu que refilava tot de tocs.

A Catalunya l'instrument del nunci era quasi sempre una trompeta , que els pregoners bufaven sovint amb escandalós desafinament, trompeta que finalment ja només era un embut de llautó,. En alguns, molts pocs pobles, el pregoner portava un tambor (a Castella molt, i jo l'he sentit a Solsona).

La figura del **nou pregoner** que als programes de la Festa Major és la persona que fa un parlament d'obertura ~~el~~ de les Festes va prendre forma cap a la meitat del passat segle. El protagonisme del pregoner creixia a mesura que començava a perdre importància l'antic predicador religiós, de l'Ofici

Solemne. No fa pas tantes desenes d'anys, el veritable pregó de la Festa Major corresponia a aquell religiós, orador de la gran missa del dia de la Festa. La paraula adequada era **sermó**. . Aquells predicadors eren uns professionals , de veu ressonant, no els calia micròfon, i deixaven el públic satisfet, a punt del solemne dinar, que venia després de l'Ofici Solemne. Tot solemne. I si , doncs, l'Ofici i el predicador ja semblaven importants, no calia buscar res més.

El predicador de vegades engegava el mateix sermó a tot arreu, però en realitat estava poc informat de la història i de la sociologia de l'indret. Com si sentís encara la meva tia de cal Jeroni explicant que, abans de la guerra, va predicar diversos anys a Belianes un religiós que no en sabia ni dir el nom i s'omplia la boca cridant " aquest poble de les Abulianes".

Tant se valia: la festa Major s'ho empassa tot i tot hi cap.

Però ens vam començar a tornar laics, i a fer de la festa una cosa estrictament civil, quelcom que no estava tan lligat com abans a l'esfera religiosa. I van dir-se els Ajuntaments: "si, hi hagi o no Predicador, vingués una persona coneguda en el seu ram o d'un cert relleu social per tal que ens faci un parlament? Això seria l'inici de la Festa i afegiríem un caire cultural a la celebració ". I així va començar el costum..

A la primeria els pregoners eren ministres, catedràtics, polítics, fills destacats de la població, residents a fora. Després, al darrer terç del segle XX ja van ser esportistes, actors, presentadors de televisió, artistes plàstics , còmics, i escriptors. Gent d'una altra esfera. I és tot un símptoma : avui val més de cara a la gent un presentador de programes televisius , un futbolista o una nedadora que no un savi , un economista o un poeta. Tot un símptoma.

. El meu pregó podria tenir el títol de Persones, Pobles, Segles, Persones perquè és l'element que dóna sentit a la vida damunt la terra; pobles perquè parlaré del lloc on les persones viuen i fan Festa Major, i segles perquè hem vist ja dos segles. Aviat la majoria dels oients d'un pregó com el d'avui ja no seran nascuts al segle XX, sinó dins el XXI.

La gent que fa pregons, sigui un científic sigui una cantant, què diu? Com ha de ser un pregó de F.M? M'he adonat que hi predomina en molts casos una seguida de floretes dedicades a la població. O sigui, grans elogis... però sovint sense conèixer de res el poble. Quatre notes preses abans permeten, si es té un llenguatge florit i es diuen coses agradables de la població, quedar com tot un pregoner. Per exemple: *"Aquesta pròspera i laboriosa població, que ha donat tothora exemple de progrés i bona avinença, sap mantenir els valors heretats dels seus avantpassats"*, etc.etc. Això és fruit de la falta de documentació, i passa amb certs pregoners. Aquesta gent compleix l'expedient. I prou. I a mi em sembla d'entrada que un pregoner ha d'implicar-se en el tema. Per això no s'ha d'acceptar de parlar si hom no té empatia amb la població, si en certa mesura, no hi sintonitza.

Aquesta simpatia pot procedir d'arrels familiars o bé de connexions personals, és a dir, lluny en el temps o de més prop. Hi ha unes quantes viles i pobles on per raons de família, m'hi trobo, com en el cas de Belianes avui, connectat de manera natural. Una identificació amb paisatge, comarca, terra, persones.

Per altra banda, els que som comarcalistes sincers no hem abandonat una arrel rural ,ni amb el pas per molts d'estudis ni amb el tracte de ciutat. I haver freqüentat el món rural des de petits, marca. Els de la meva edat hem passat d'anar a mercat en carro o tartana a conèixer aeroports

internacionals, d'esquellar ametlles a mà a enfilar-nos en avions monstruosos, de viatjar a cinc quilòmetres l' hora a fer-ho a nou-cents, de no moure'ns de casa i del poble quan érem petits a haver de desplaçar-nos -i no sempre per plaer -molts de quilòmetres enllà. En la vida de cada dia , però, alguns de nosaltres ens hem estimat més treballar i viure en ciutats petites, on tothom es coneix o, fins en pobles on tanta gent és parenta de tanta gent. Si repasso la llista de les poblacions on he viscut i treballat, em trobo que fora de Barcelona i Lleida, la més gran no depassava en el seu moment els 9.000 habitants , i la majoria anaven dels 6000 als 4000, i fins als 700. He treballat amb molt de gust vint anys a Les Borges on vaig conèixer jovent de totes les Garrigues . Tenen sempre el meu afecte..

BELIANES DES DE FORA. A Belianes li ha tocat una situació geogràfica especial : si ens hi fixem quasi és Garrigues però no, és Urgell, amb un petit toc de Segarra. És a la Vall del Corb però amb un peu a fora, perquè des de sempre ha tingut una vinculació directa amb el Ponent més obert, amb els plans occidentals. Les mateixes carreteres ho demostren: És veritat que, cap al sud, el terreny costerut ens porta de seguida als tossals que es continuen amb la Conca de Barberà. Però té una o dues vies obertes als plans. Sobretot la que mena a Bellpuig. Diríem que té tendència a mirar les terres regades del Ponent. Perquè també aquí el riu Corb desapareix entre les graveres i els braçals de l'Urgell. Ja ho diu el romanç de Mossèn Ramon Bergadà : i aquí es fon / com ho fan totes les coses / d'aquest món. Per això presenta el perfil de vila plenament del pla , oberta, al revés de poblacions de més a l'interior , que resten tancades .

De vegades, en el curs de la història moderna, els pobles han manifestat la seva voluntat de pertànyer a una o altra comarca, sobretot quan es parlava de fer una divisió comarcal oficial des de 1931.,i s'escoltava la preferència dels pobles a ser o no ser inclosos en una o altra comarca . Finalment es va

acordar que els extrems de les comarques els marcarien la possibilitat d'anar i tornar en carro del mercat comarcal en un dia. Érem, recordeu, el 1931, i la Ponència de la Divisió Territorial no féu el dictamen definitiu fins el 1936. Avui es torna a parlar de fer més comarques -personalment crec que n'hi ja n'hi ha massa-. La impressió de ser dins una la comarca, em penso que perdura més com un costum que no com un pes definitiu. Cada comarca origina un legítim orgull . Però l'economia mana i potser amb el temps valdran més les agrupacions de producció , qui sap si amb més grans superfícies, que no una comarca petita.

Com també, per raons de supervivència, és possible que calgui agrupar municipis en entitats més grans : pensar en l'existència autònoma d'un municipi que, sumades les partides del terme no passa gaire dels quinze quilòmetres quadrats ,per exemple, és avui dia arriscat. Envoltin Belianes termes que van dels 58 quilòmetres d'Arbeca als 21 de Preixana, els 31 de Maldà, els 34 de Bellpuig i els 15 de Rocafort, abans que se sumés als 20 de Sant Martí. La població ha variat poc al llarg dels temps moderns : al segle XVI hi ha un cens de focs, o sigui de famílies. Calculem que els habitants eren uns cent quaranta. Al segle XVIII , que és un punt de gran creixement se'n va als sis-cents. Avui poc menys. Sabem que en aquests pobles, modernament, el jovent busca llocs de treball a fora, que la pura producció agrària s'ha hagut de completar amb el bestiar estabulat o en granges, que aquesta solució té perillósos alts i baixos, que la població hi ha envellit, que tot s'està transformant. Hi ha una cosa, però, immutale i intocable. La Festa Major.

.La Festa Major és ,per als catalans, una idea ben formada. Fins hem arribat a parlar d'ambient de Festa Major en qualsevol circumstància de reunió de persones dins un marc d'alegria i d'excepcionalitat. "Mira, semblava festa major" Se n'ha dit molta cosa de la Festa Major tradicional, per part dels escriptors, els dramaturgs, els sociòlegs; és una celebració, que per desgràcia comença a perdre perfil en alguns indrets. Un dels més vius testimonis de la Festa Major tradicional, , és el disc enregistrat a finals dels anys seixantes per La Trinca, i que porta aquest mateix títol, *Festa Major*- En clau còmica, quasi de caricatura , però amb tendresa també, s'hi descriuen els coets, la processó, el sermó de l'Ofici, els tecs i les ballarugues, tant la de sardanes com les dels envelats, la xerinola de joves i grans i mainada.

La Festa Major comença amb el santoral. Una verge o un sant patró de la vila originaven unes celebracions; per tant al principi la Festa Major era un acte de fidelitat religiosa. El patró o patrona són intocables, - Verge del Carme , dels Dolors, de Rocallaura o dels Torrents, l'Assumpció, Sant Sebastià ,Sant Joan, Sant Miquel, Sant Roc, Sant Jaume; no toqueu tampoc els sants que hi tenen ermites - Sant Bonifaci de Vinaixa, , Sant Joan de Vilatorrada, en el seu temps, Sant Roc de Sant Martí- la pietat i la tradició són fortes. Els patrons ho van ser moltes vegades per un vot del poble, origen al seu torn de culte especial.. Per cert que Jaume , com a nom, no el trobem fins al segle o el IX, fora dels jueus, que el tenien (Jacob) dins la seva tradició. Tot i ser un apòstol important, el nom va tardar a posar-se en els batejos.Cap al segle XI es popularitza el pelegrinatge a Sant Jaume de Compostela, i el nom es fa més sovintejat. Però és al segle XIII, després que un gran rei, el Conqueridor el portés, que el nom Jaume s'estèn. Avui retrocedeix, a Barcelona ocupava el lloc 23 fa pocs anys,i ara deu estar més enrere. Jaume, ja ho sabeu, alterna amb el

castellà Santiago. I no us penséssiu que Sant Jaume dóna nom a molt4es poblacions : a Catalunya només set, en set comarques diferents, cap de Ponent.

Tornem a la festa. En l'organització el rector feia venir el predicador que havia de tronar des de la trona. "Que no costi massa duros, aqueix predicador", era la recomanació de la junta parroquial. Qui se'n recorda dels duros? Els duros als pobles, per a sumes grans, es feien anar més que no les

pessetes: li ha costat setze cents duros .A seu torn les majorales del Roser, dels Dolors ,etc repassaven l'estendard, un estol de dones i noies endreçava i desempolsegava els altars. Les graneres també passaven pels carrers, ben arruixats. Garlandes de flors, i geranis als balcons i finestres .

Calia estrenar vestit, particularment les fadrines. Per tant modistes i cosidores s'afanyaven als plisats i als repunts, volantets i farbalans i planxa amunt planxa avall. Les pentinadores feien jornals de moltes hores. No hi havia esteticienes ni maquilladores, però, com cantava una corranda aragonesa dels vells temps :

Las chicas de este pueblo - no necesitan pintores - que se pintan ellas solas - de veinticinco colores . I corria l'aigua de colònia i fins es feia la despesa d'algun perfum especial. A les nenes els queien unes arracades de regal i un llaç per al vestit, . I no parlo pas de tants anys arrere. Avui a la mainada si no els obsequies amb un telèfon mòbil d'últimíssima generació o una tauleta multimulti o una moto mortal, et miren com a un escarabat.

Els homes s'endreçaven també bon tros, anaven al barber i aguantaven pacients per uns dies, les recomanacions que els feien la mare, la dona, la sogra i les cunyades. I amb tantes dones com tenien a casa , encara esperaven quines forasteres tindrien ocasió d'observar, perquè, com hem dit, la gent poc que es movia gaire i en tot cas qualsevol cosa, fenomen o persones que vingués de fora era una novetat excitant. I si aquesta cosa que venia de fora tenia bon mapa i caiguda d'ulls, millor encara.

~~Aquestes Festes Majors d'estiu abunden tant a Catalunya que uns periodistes les van voler recórrer totes i tan sols en van visitar una cinquena part abans de caure rebentats.~~

~~Els tecs de la Festa Major són elements de la celebració que encara perduren. El dinar de Festa Major era abans un~~

Aquestes Festes Majors d'estiu abunden tant a Catalunya que uns periodistes les van voler recórrer totes i tan sols en van visitar una cinquena part abans de caure rebentats.

Els tecs de la Festa Major són elements de la celebració que encara perduren. El dinar de Festa Major era abans un excés i pot ser-ho avui. A tot arreu s'assemblaven, abundosos i de gra fort, amb l'agravant que la majoria de Festes Majors són a l'estiu, quan fa més calor, i poca refrigeració hi havia a les cases. La preparació d'aquell dinar requeria, des de moltes hores abans, l'esforç de les mestresses. En cases d'un cert gruix es llogava una cuinera, que governava temporalment fogons, olles i paelles. La tupina, o el que n'havia quedat després de la sega i la batuda, desapareixia panxa endins.

Avui hi afegim els menjars més ràpids, els precuinats, o potser la taula del restaurant, però també, encara i per sort, preval l'àpat fet a casa per la mestressa, la padrina i uns ajudants que abans no hi eren, i que comencen a no tenir vergonya d'arremangar-se: els homes. Ja era hora, ja era hora.

En un país com el nostre això dels tiberis és important. Un saborós dinar compartit, que contribueixi a la vermillor de les galtes, és un bon passaport a la felicitat.,i un bon reforç per al ball, en envelat o poliesportius..

Recordaré que entre nosaltres, vull dir la gent mediterrània, de clima càlid a l'estiu, vivim tant a fora com a dins de les cases; tan bon punt l'ardor de les hores centrals afluixa, sortim "a la fresca", així ho diem. I sovint fem menjars a fora, sopars de colles, dinars sota tendals a la platja. La llengua grega té una única paraula per a banquet i afecte: *agapi*

Ben sovint l'amistat fa que ens reunim a menjar.

Però hem de viure els dies, els temps que ens han tocat. Hem progressat materialment molt, i això obliga a grans canvis. Aquests canvis es cobren la seva importància, ens tenen amenaçats, amenaçats amb una pressió fortíssima.. El

capgirament que hem viscut en les darreres desenes d' anys, fan de la persona del segle XXI algú que cap dia de l'any no està segur que de l'alba al capvespre no hi hagi d'haver un invent més, un daltabaix econòmic més, una nova guerra. Mireu la política , tant la propera o domèstica com la internacional ! Obriu el diari o el televisor i de segur que trobareu alguna cosa que us sorprendrà. Les xarxes de comunicació personals, el telèfon mòbil, per exemple, contribueixen a la difusió de notícies i fins a crear estats d'opinió. En el fons tenim la impressió que la inseguretat és normal. Gairebé només estem segurs que hi haurà una puja de preus. Tot això ja s'ha dit, però encara vivim creguts que som a temps d'assimilar els canvis.

Pensem un xic en el segle que hem deixat enrere. El segle XX ha vist , en els seus cent anys de durada, més realitzacions ,progressos i innovacions que tots els segles anteriorment transcorreguts de vida humana sobre la terra. Tres grans revolucions, en el sentit de canvis , ho han marcat : la revolució político-econòmica, la revolució científico-tècnica i la revolució social i familiar.

La primera, político-econòmica, ha vist desaparèixer els grans imperis , nèixer noves nacions i clamar el tercer món. Ha vist el sorgiment dels grans autoritarismes, feixisme, nazisme, comunisme i el seus imitadors; més tard una concentració de poder basada en la força de les grans companyies, o blocs financers, que ens ha portat la vergonya de la globalització econòmica. Tot això després de dues guerres mundials i infinitat de guerres locals d'una crueltat esgarrifosa, escenes de les quals surten cada dia als telediaris.. Avui ja no hi ha poder polític, només poder econòmic. Les persones a penes poden decidir res i els qui decideixen són uns desconeguts atrinxerats en despatxos als gratacels.

La segona revolució, la científico-tècnica deixa amb la boca oberta. Ràdio, cinema, televisió, informàtica, viatges interplanetaris, telecomunicació avançada, transplantaments,

medicina genètica, clonació,, reproducció in vitro, ciclotrons, tot són conquestes del segle XX.. N'hi ha més : la invenció del plàstic, que representa la primera vegada que l'home pot fabricar coses no a partir d'una substància preexistent i palpable: pedra, ferro, fusta, sinó d'un residu, d'una deixalla del petroli; el descobriment dels antibiòtics i de la fisió i fusió nuclears. L'allargament de la vida, que augura que les persones podran viure cent.vint-i.-cinc anys, (125 !) és per altra banda una promesa que topa amb la posible mala qualitat de vida, amb les malalties degeneratives i altres. Quina gràcia té viure cent vint anys? En quines condicions de salut física i mental?.

La tercera revolució és més profunda: la família ha canviat. Tota la família , les relacions entre els seus membres. I en primer lloc la dona. La dona ha fet la seva gran revolució : com a anècdota, el primer escurçament de la faldilla –abans sempre arribava als peus- és cosa del segle XX. Parlem sempre del nostre món , no del Tercer Món. El treball qualificat de la dona, amb l'accés universitari, s'ha produït al segle XX; la mobilitat també, la discrecionalitat de l'embaràs també. Per tant, la llibertat de la dona , tan poca encara com constaten molts estudis sociològics i com la senten moltes dones, és un fet del segle ara fa poc traspassat. La llibertat dels joves, si pertanyen al primer o segon món - cotxe i sovint pis propi , un cert diner a la butxaca-, és a dir, la presència molt visible dels joves, també. Per tant, la família tradicional ha d'haver canviat profundament:,i els costums dels que ara són pares d'adolescents, que semblaven molt avançats fa vint-i.-cinc anys , els seus fills. els troben antiquats.

De tot aquests trasbals està sortint una nova societat molt diferent de la que hem viscut , una societat entre virtual i real, que sembla de vegades sense agafadors.. Cal pensar, en un nivell personal i social ,en els avantatges i desavantatges de tot el que hem guanyat. Si no ho fem, caurem en un fals orgull de

gent tecnitzada , però bleda, avui que el telèfon mòbil transforma les persones en ficticis manipuladors de l'espai i del temps, mentre les grans companyies de Software i de Telefonia ens carreguen les factures. Potser acabarem enyorant algun inconvenient dels d'abans. Tot podria ser i de més verdes en maduren.

Així i tot, dins d'aquest món regirat i ple de sorpreses, en què cada dia tenim sobresalts i ens cal rearmar-nos moralment, si no físicament, en aquest món nostre, dic, s'hi troben petits tresors de tradició i fraternitat : i sempre que busco un exemple, recorro a la Festa Major : trobo que les Festes Majors tenen alguna cosa sòlida, que perdura, no s'han desdibuixat en excés, i tenim l'obligació moral de fer un esforç perquè no perdin ni perfil ni volum. I, sobretot, que, tot i assemblar-se totes elles en la catalanitat, -ara que aquest element ens convé tant, perquè ens estem jugant el futur com a comunitat- tot i assemblar-se també en el manteniment de coses tradicionals , cadascuna fos ben personalitzada i diferenciada, que poguéssim dir " anem a la Festa Major" sabent que anem a **una** Festa Major determinada, d'**una** població determinada, d'**una** societat definida i no a un escàndol sonor i a una dispersió desafortunada.

Aprofitem-la, la Festa. És nostra, vostra, de qui vingui en so de pau. Que per molts anys .